

Секція: Економіка і управління національним господарством, інтеграція національних моделей економічних систем

*Давиденко І.В., к.е.н., доцент,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Туризм в Україні динамічно розвивається, щороку нарощуючи обсяги виробництва послуг, підвищуючи якість та культуру обслуговування. Сучасний туризм – це складний соціокультурний феномен, який виконує ряд важливих функцій, у тому числі соціального й гуманітарного характеру. У матеріалах міжнародної конференції «Туризм у ХХІ столітті», в міжнародних документах з розвитку туризму та подорожей підкреслюється світоглядне, пізнавальне, економічне, комунікативне значення туризму як особливого соціально-культурного інституту загальнолюдської культури. Відтак, набуває актуальності використання в туризмі культурно-історичної спадщини кожної країни.

Культурний туризм виступає одним із засобів формування особистості. Поняття «культурний туризм» уперше офіційно на міжнародному рівні застосовано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.), де зазначається, що це відмінний від інших вид туризму, що враховує культури інших народів [1]. За оцінками Всесвітньої туристичної організації частка культурного туризму до 2020 року складе 25% від загальних показників світового туризму [2].

В Україні існують всі передумови для розвитку цього виду туризму. За кількістю пам'яток, наявністю шедеврів Україну можна без

перебільшення віднести до країн з багатою історико-культурною спадщиною. Так, в нашій країні на державному обліку знаходиться понад 147 тисяч пам'яток, з яких більше 57 тисяч – пам'ятки археології, майже 52 тисячі – пам'ятки історії, 6 тисяч – пам'ятки монументального мистецтва, 17 тисяч – пам'ятки архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва. Однак, не зважаючи на такі доволі вражаючі цифри, у туризмі задіяні набагато менше об'єктів. За оцінками фахівців, до 70% об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному та навіть в аварійному стані та потребують негайного проведення робіт з реставрації. Значна частина об'єктів лише потенційно може використовуватись як об'єкти показу з причини відсутності будь-якого облаштування для потреб туризму.

Нерухомі пам'ятки історії та культури є важливою частиною наступності та спадковості в розвитку культури, значною мірою визначають духовний потенціал нації. Країни – світові лідери з прийому туристів значну частину прибутків отримують від вмілої експлуатації культурно-історичного потенціалу. Цьому сприяє велика кількість пам'яток, їхня висока художня цінність, добра збереженість, вміла організація туристичних послуг. Всесвітньо відомі пам'ятки історії та культури Риму, Венеції, Флоренції, Парижа приваблюють щороку сотні тисяч туристів.

В Україні, нажаль, існуючий потенціал використовується далеко не в повному обсязі. Український вчений Корнієнко В.В. проаналізував сучасний рівень залучення національного історико-культурного надбання в туристичну діяльність. Так, із 4151 об'єкта історико-культурної спадщини національного значення було виділено лише 2446 туристичних об'єктів [3, с. 11]. Це означає, що тільки про половину об'єктів наводиться доступна достовірна інформація про розташування, їх опис, огляд історії створення,

і тільки половина об'єктів із загальної кількості мають елементи пристосування для відвідання туристами.

Розглянемо більш детально об'єкти національної історико-культурної спадщини за категоріями. Так, із 418 пам'яток археології національного значення нараховується лише 54 туристичні об'єкти, причому переважно комплексних, представлених в першу чергу залишками античних міст-держав Північного Причорномор'я та «печерними» містами Криму. З 147 пам'яток історії національного значення туристичними об'єктами є 98, на основі яких сформовано історико-меморіальні музеї та комплекси. Було встановлено, що з 3373 пам'яток архітектури та містобудування туристичними об'єктами є 2266 одиниць, з них екскурсійних нараховується 1081, причому основна увага зосереджується на найбільш атрактивних з точки зору туристів пам'ятках фортифікаційної та культової архітектури середньовіччя, а також палацово-паркових ансамблях XVIII – XIX ст. Із 45 пам'яток монументального мистецтва національного значення в туристичній інфраструктурі представлено 28 [3, с. 12-13].

Результати дослідження наочно ілюструють, що існуючий потенціал культурного туризму використовується недостатньо ефективно. В цьому контексті слід зазначити, далеко не всі об'єкти забезпечені необхідною документацією, а саме: охоронним договором, паспортом об'єкту. Не захищені документацією пам'ятки іноді, нажаль, навіть знищуються. Існують дані, що щороку Україна втрачає більше 100 об'єктів культурної спадщини [4]. Держава не надає інвесторам дієвих стимулів для збереження пам'яток. В більшості випадків побудувати новий об'єкт значно дешевше та швидше, ніж реставрувати існуючий. Будь-які втрати культурної спадщини неминуче відображаються на нинішньому та прийдешніх поколіннях, приводячи до втрат історичної пам'яті, знищення

інтелектуального та творчого потенціалу суспільства в цілому. Вони не можуть бути компенсовані ні створенням нових визначних творів, ні розвитком культури в цілому.

У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. Інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну сітку стимулює затвердження окремих програм реставрації або створення нових культурних об'єктів. Для розвитку культурного туризму в Україні необхідною є розробка та реалізація соціальних програм, направлених на оновлення, реставрацію, й навіть на адаптацію історико-культурних пам'яток до сучасних реалій із залученням представників органів влади, спеціалістів із туризму й громадськості.

Кожна територія України є потенційно привабливою та цікавою для розвитку культурного туризму. Збереження історико-культурної спадщини українського народу є невід'ємною частиною й важливим явищем вітчизняної історії. Подальшого наукового дослідження потребує державна правова база щодо використання, охорони та збереження історико-культурних об'єктів враховуючи виклики сучасності.

Література:

1. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. – Культура України. – 2011. – Випуск 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/bozhko.htm
2. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/desember08/23.htm>
3. Корнієнко В.В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України: Автореф. дис... канд. істор. наук: 07.00.01, – Київ, 2008. – 19 с.
4. Олійник О. Соціальна програма збереження культурної спадщини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/ooliynyk/article/15000.aspx>